

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos žaliosios knygos Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prisitaikymas prie klimato kaitos Europoje — galimi ES veiksmai“**

COM(2007) 354 galutinis

(2008/C 120/09)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. birželio 29 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

*Komisijos žaliosios knygos Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prisitaikymas prie klimato kaitos Europoje — galimi ES veiksmai“.*

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. lapkričio 27 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Frederik Adrian Osborn.

440-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. gruodžio 12–13 d. (2007 m. gruodžio 12 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 127 nariams balsavus už, 1 — prieš ir 2 susilaikius.

## 1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 Klimato kaita — viena didžiausių XXI a. pasaulio problemų. Priemonės šioms pokyčiams sumažinti apribojant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą yra svarbiausias prioritetas. Taip pat svarbu laiku planuoti prisitaikymą prie šių pokyčių, kurie jau neišvengiami. Žalioji knyga yra sveikintinas pirmasis žingsnis Europai sprendžiant šią problemą.

1.2 EESRK rekomenduoja sukurti visą apimančią Europos prisitaikymo strategiją kaip sistemą, apibrėžiančią veiksmus, kurių reikės imtis Europos, nacionaliniu ir kitų subjektų lygiu.

1.3 EESRK nuomone, rengiant Europos ir nacionalines prisitaikymo strategijas į jas reikia įtraukti šiuos svarbius klausimus:

- strategija turėtų apimti priemonių visose žaliajoje knygoje nurodytose srityse planavimą, įskaitant pakrantės apsaugą, potvynius ir sausras, vandens išteklius, gaisrus, visuomenės sveikatą, žemės ūkį ir biologinę įvairovę, žemėtvarką ir infrastruktūros planavimą, pastatų projektavimą, statybas ir kt.;
- prisitaikymo būtinybei ateities programose turėtų būti skirta daug didesnė Europos valstybių biudžetų dalis ir ji turėtų būti įtraukta į programų bei projektų vertinimų kriterijus;
- Europa ir jos valstybės narės turėtų skirti naujų didelių ir papildomų lėšų padėti prisitaikyti besivystančioms šalims;
- klimato kaitos mažinimo ir prisitaikymo strategijos turi viena kitą atitikti ir papildyti. Rizikos vertinimas ir valdymas turėtų būti lemiamą priemonę nustatant prioritetus;
- reikėtų vykdyti daug daugiau Europos mokslinių tyrimų prisitaikymo prie klimato kaitos padarinių ir prisitaikymo srityje;

- Europos pilietinė visuomenė, įskaitant vartotojus ir plačiąją visuomenę, turėtų daug aktyviau dalyvauti gilinant visuomenės supratimą apie klimato kaitos problemas ir skatinant elgesio pokyčius, kurių reikės mažinant tolesnę klimato kaitą ir prisitaikant prie pokyčių, kurie jau neišvengiami;
- reikėtų įsteigti nepriklausomą tarnybą, kuri stebėtų prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos mažinimo priemonių Europoje pažangą ir palaikytų spaudimą imtis būtinų veiksmų ir įgyvendinti išpareigojimus.

## 2. Bendrosios pastabos

2.1 Klimato kaita yra vienas iš didžiausių pasaulyje iššūkių XXI-ame amžiuje.

2.2 Pasaulis kol kas dažniausiai telkė dėmesį į klimato kaitos poveikio mažinimą ribojant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą. Tačiau šiuo metu darosi aišku, kad kitą šimtmetį ir dar vėliau tolesniam atmosferos bei jūrų atšilimui skatinti pakaks praeityje išmestų teršalų. Tai turės didelį poveikį klimatui ir meteorologiniams reiškiniams bei fizinei ir gamtinei aplinkai visame pasaulyje. Todėl šiuo metu turime dar daugiau dėmesio skirti šioms neišvengiamoms pasaulinio atšilimo ir klimato kaitos padariniams ir tinkamiausioms prisitaikymo priemonėms.

2.3 Šie veiksmai negali sumažinti pastangų apriboti teršalų išmetimą tolesnei klimato kaitai sumažinti. Priešingai, suprantamas, kaip sunku gali būti prisitaikyti, turėtų sustiprinti kiekvieno pasiryžimą kaip įmanoma sumažinti teršalų išmetimą. Jei išmetamų teršalų kiekis ir toliau nevaržomai didėtų, ateities kartos būtų pasmerktos dar skausmingesniai ir brangesniai prisitaikymui.

2.4 Klimato kaitos mažinimo ir prisitaikymo strategijos turi viena kitą atitikti ir papildyti. Turime parengti patikimą ir įgyvendinamą strategiją išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiui sumažinti per realų laikotarpį iki pakankamo tikslinio lygio arba normos. Prisitaikymo strategijose turi būti išdėstyta, kaip pasauliui geriausia prisitaikyti prie tuose klimato kaitos mažinimo tiksluose numatytų labiausiai tikėtinų neišvengiamų klimato kaitos pokyčių. Rizikos vertinimas ir valdymas bus lemiamą priemonė nustatant reikiamų veiksmų lygį ir kitus prioritetus.

2.5 Komisijos žaliojoje knygoje naudingai apibūdinti daugelis sektorių, kurie bus paveikti klimato kaitos, ir kokios problemos kils.

2.6 EESRK nuomone, šiuo metu esama tvirtų argumentų, kad reikėtų sukurti visą apimančią Europos strategiją, kurioje būtų sprendžiama nemažai prisitaikymo klausimų ir apibrėžiami veiksmai, kurių reikės imtis Europos, valstybių narių ir kitų subjektų lygmeniu.

2.7 Europos prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoje turėtų būti raginama iki tam tikros datos sukurti nacionalines prisitaikymo strategijas ir tada valstybių narių lygmeniu reguliariai teikti jų įgyvendinimo ataskaitas.

2.8 Europos prisitaikymo strategijai prireiks tvirto išorės aspekto, nurodant, kaip Europa planuoja padėti kitoms pasaulio šalims spręsti prisitaikymo problemas.

2.9 Europai reikės imtis tvirtų ir nepriklausomų institucinių priemonių reikiams tyrimams ir stebėsenai organizuoti ir priversti politinius organus laiku atlikti reikiamus veiksmus. Į šių institucijų darbą turi būti visapusiškai įtraukiama pilietinė visuomenė.

### 3. Konkrečios pastabos

3.1 EESRK mano, kad žaliojoje knygoje nustatytos konkrečios veiklos sritys yra iš esmės teisingos. Paskelbus žaliąją knygą EESRK rekomenduoja Europos Sąjungai ir jos valstybėms narėms pagal bendras strategijas sukurti konkrečias programas ir priemones, susijusias su visais šiais klausimais. Reikia sudaryti tvarkaraščius bei planus ir sutelkti reikiamus finansinius išteklius.

3.2 Daugeliu minėtų klausimų pagrindinė atsakomybė už būtinų darbų organizavimą tenka valstybės ir vietos lygmenų institucijoms. Vis dėlto Europos Sąjunga turėtų atlikti svarbų vaidmenį nustatant sistemą ir skatinant bei remiant nacionalinio lygmenų prisitaikymo veiksmus. Pirmiausia Komitetas siūlo, kad ES turėtų:

— imtis nuodugnių mokslinių tyrimų ir stebėsenos, kad parengtų išsamesnes tikėtino klimato kaitos tempo ir poveikio skirtingose Europos regionuose prognozes ir scena-

rijus bei padėtų visoje Europoje daugeliu skirtingų lygmenų koordinuoti atskirus mokslinius tyrimus, susijusius su šiais klausimais;

- sukurti poveikio vertinimo ir tinkamos prisitaikymo strategijos metodiką ir skatinti keistis šios srities patirtimi ir geriausios praktikos pavyzdžiais;
- skatinti kurti nacionalinę, regionų ir vietos prisitaikymo strategiją ir įgyvendinimo planus bei skleisti geriausią praktiką ir patirtį toliau tęsiant skirtinguose lygmenyse pradėtą darbą;
- nustatyti tarptautinius klausimus, kuriais gali tekti koordinuoti kaimyninių šalių arba visos Europos veiksmus (pvz., bendruomenių arba žemės ūkio ir kitos ekonominės veiklos perkėlimą, buveinių ir biologinės įvairovės apsaugą, praktinę paramą didelių potvynių, gaisrų, pandemijų ir kitais atvejais);
- įvertinti skirtingą ekonominį klimato kaitos poveikį įvairiems Sąjungos regionams ir kiek sanglaudos arba struktūrinių fondų paramos reikia prisitaikymo programoms;
- įvertinti skirtingą klimato kaitos poveikį namų ūkiams, asmenims, MVĮ ir draudimo bei kompensavimo priemonių pakankamumą visoje Sąjungoje;
- įvardyti sritis, kuriose Europos teisės aktai arba iniciatyvos galėtų atlikti naudingą vaidmenį, pvz., kuriant galimo klimato kaitos poveikio ir deramų reagavimo priemonių vertinimo standartus.

### 4. Pastabos dėl konkrečių klausimų

4.1 **Pakrančių apsauga.** Tirpstant ledai ir kylant jūrų temperatūrai kils jūros lygis. Kai kuriose vietose gali tekti pastatyti arba sutvirtinti fizines užtvaras žemei ir gyvenvietėms apsaugoti. Kitur galbūt geriau būtų taikyti valdomo jūrų pelkių atsitraukimo ir atkūrimo kartu perkeliančią pažeidžiamų sklypų gyventojus strategiją.

4.2 **Potvyniai.** Dėl klimato kaitos oras taps vis nepastovesnis. Sausros laikotarpiai bus ilgesni ir juos skirs intensyvesnio lietaus laikotarpiai, lemsiantys greitus nuotėkius ir potvynius. Atsižvelgiant į šias naujas meteorologines sąlygas, reikia atnaujinti apsaugos nuo potvynių planus. Tam tikrais atvejais reikės naujų apsaugos nuo potvynių darbų programų. Kitais atvejais gali tekti suformuoti arba atkurti salpas arba upių baseinus potvynio vandenims surinkti. Tokiose vietovėse plėtra gali būti ribota ir gali tekti svarstyti persikėlimą.

4.3 **Vandens ištekliai ir trūkumas.** Vandens ištekliai kai kuriuose Europos regionuose jau senka ir ši problema taps vis aktualesnė, nes dėl klimato kaitos pailgės laikotarpiai, kuriais kritulių bus mažai ir kils sausra. Gali tekti imtis priemonių į nukentėjusias vietas atgabenti daugiau vandens (pvz., imantis tokių priemonių kaip nudurkinimas arba tolimasis perkėlimas)

ir veiksmingiau jį naudoti. Reikia didinti paskatas veiksmingai naudoti vandenį (įskaitant vandens kainų nustatymą). Labiausiai nukentėjusiose vietovėse gali tekti imtis priemonių, kuriomis būtų skatinama nevystyti intensyvaus žemės ūkio arba turizmo. (EESRK šiuo metu rengia atskirą išsamesnę nuomonę dėl vandens trūkumo ir sausrų).

4.4 Įvairiose vietovėse, pavyzdžiui Europos pietinėje dalyje, jau dabar didėja didelių gaisrų pavojus ir jie vyksta vis dažniau, nes ten klimatas tampa karštesnis ir sausesnis, o temperatūrai kylant gali dar labiau blogėti. Reikės sustiprinti ir geriau derinti apsaugines priemones ir reagavimo pajėgumus (EESRK rengia atskirą išsamesnę nuomonę dėl stichinių nelaimių ir civilinės saugos).

4.5 **Visuomenės sveikata.** Klimato kaita gali turėti įvairių padarinių visuomenės sveikatai. Dėl jos gali išplisti ligų sukėlėjai — pirmiausia šiaurės kryptimi pradės plisti tam tikros ligos, laikytos būdingomis tik atogrąžoms. Radikalūs temperatūros svyravimai taip pat gali turėti tiesioginių padarinių. Reikia parengti planus šiems pokyčiams pasiruošti.

4.6 **Žemės ūkis.** Žemės ūkiui klimato kaita padarys labai didelį poveikį. Kritulių ir temperatūros pokyčiai turės įtakos žemės ūkio paskirties žemės, naudojamos labai įvairiems žemės ūkio gamybos tikslams, tinkamumui, ir dėl jų gerokai pasikeis gaunamos produkcijos kokybė ir kiekis, o taip pat įvairių ūkininkavimo būdų perspektyvumas įvairiose Europos šalyse.

4.6.1 BŽŪP būklės įvertinimas, kuris turi būti atliktas 2008 m., turėtų suteikti galimybę toliau skatinti ūkininkus pritaikyti ūkininkavimo būdus prie numatomų klimato pokyčių.

4.6.2 Reikia plėsti žemės ūkio mokslinius tyrimus, susijusius su naujomis pasėlių rūšimis ir kintančioms klimato sąlygoms tinkamesniais auginimo būdais. Taip pat reikia įvertinti klimato kaitos poveikį gyvulių auginimo skirtingose Europos vietose perspektyvoms ir kovos su klimato kaitos sukeltu ligų protrūkiu būdus. (EESRK netrukus parengs atskirą išsamesnę nuomonę dėl klimato kaitos ir žemės ūkio).

4.7 **Biologinė įvairovė.** Klimato kaita labai pakeis augalų ir gyvūnų buveines visoje Europoje. Kai kuriais atvejais tam tikros rūšys nebegalės išgyventi kitose buveinėse arba joms kils grėsmė išnykti. Kai kurios rūšys natūraliais būdais galbūt sėkmingai migruos į naujas buveines. Kitoms migruojant reikės padėti, nes priešingu atveju jos neišliks. Reikės atnaujinti esamą bioįvairovės strategiją bei programas ir skirti lėšų joms įgyvendinti, nes ši migracija tik taip galės vykti neprarandant daug rūšių.

4.8 Klimato kaita taip pat turės didelį poveikį **medžiams ir miškams**. Kai kurios vietovės gali nebetikti vienoms rūšims, tuo tarpu kitoms gali atsirasti netgi palankesnės sąlygos gyvuoti kitose vietovėse. Atitinkamai reikės pertvarkyti sodinimo, persodinimo, medžių priežiūros ir miškotvarkos programas.

4.9 **Žemėtvarka.** Projektuojant miestus ir kitas gyvenvietes, transporto ir infrastruktūrą reikės vis dažniau atsižvelgti į temperatūros pokyčius ir oro sąlygas. Šias nuostatas reikia įtraukti į projektavimo standartus ir į profesinę praktiką bei mokymą. Į šį klimato kaitos poveikį panašiai reikės atsižvelgti ir kuriant atskiras plėtros programas bei projektus. Reikės tinkamai pritaikyti poveikio įvertinimo metodus.

4.10 **Pastatai.** Klimato kaita labai paveiks pastatus ir statybos verslą. Mums reikia griežtesnių būtiniausių energetinio pastatų efektyvumo standartų, geresnių statybos standartų ir kt. Be to, reikia, kad informacija apie geriausios praktikos pavyzdžius, taip pat kokiais metodais, medžiagomis ir kokiomis subsidijomis naudojantis galima atnaujinti senesnius pastatus ir statyti naujus pastatus siekiant sumažinti energijos suvartojimą ir juos parengti kintančioms temperatūros bei oro sąlygoms, piliečiams taptų prieinamesnė.

4.11 **ES biudžetas.** EESRK rekomenduoja, kad metiniame biudžete išlaidų kategorijos irgi būtų pritaikytos politikos sritimis, kurioms nedelsiant reikia investicijų (pvz., energetikai, moksliniams tyrimams, žemės ūkiui, transportui, statybos normoms, paramai gamtos nelaimių atveju, biologinės įvairovės apsaugai, visuomenės sveikatos politikai ir kt.). Kitame finansiniame pakete daug daugiau turimų lėšų turėtų būti skirta programoms, kurių tikslas — mažinti klimato kaitą ir prie jos prisitaikyti. Valstybės narės turėtų panašiai pakeisti nacionalinius biudžetus ir išlaidų programas.

4.12 **Struktūriniai fondai.** Europos regioninės plėtros fonde, Sanglaudos fonde ir IPA (pasirengimo narystei priemonėje) nustatyti paramos aplinkos projektams kriterijai, bet nieko konkrečiai nepaminėta apie prisitaikymą prie klimato kaitos, o poveikio vertinimai dažnai nepakankami (daugelis transporto ir energetikos projektų akivaizdžiai kenkia aplinkai ir klimatui). Toliau persvarstant visas šias programas didesnė turimų lėšų procentinė dalis turėtų būti skirta klimato kaitos mažinimo ir prisitaikymo prie jos paramos priemonėms.

4.13 **Europos investicijų bankas (EIB) ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (ERPB)** klimato kaitos aspektus turėtų įtraukti į savo biudžeto valdymo procesus ir projektų bei programų vertinimo kriterijus.

4.14 **Draudimo sektorius** labai domisi klimato kaita ir vis dažniau klimato kaitos aspektus įtraukia į sprendimus, nuo kokių įvykių drausti ir kokiomis sąlygomis. ES ir jos valstybės narės turėtų oficialiai įtvirtinti nuolatinį dialogą su draudimo pramonės atstovais siekiant užtikrinti, kad draudimo sektorius kuo labiau padėtų verslo atstovams ir kitiems subjektams prisitaikyti prie klimato kaitos.

4.15 **Besivystančios šalys.** Daugelis besivystančių šalių turės didesnių prisitaikymo problemų ir mažiau lėšų joms spręsti negu Europa. Kai kurios iš mažiausiai išsivysčiusių šalių labai nedaug prisidėjo prie klimato kaitos problemos atsiradimo, tačiau bus vienos iš labiausiai nukentėjusių nuo šio reiškinio, taigi nešališkumas ir teisingumas suteikia šioms valstybėms rimtą pagrindą pretenduoti į bendradarbiavimą ir paramą. Išsivystęs pasaulis turės joms padėti — skirti žmogiškųjų, techninių ir finansinių išteklių joms tinkamai prisitaikyti. Europa turėtų imtis vadovaujamo vaidmens pagal savo pačios kolektyvines ir nacionalines pagalbos vystymuisi programas skirdama papildomų lėšų prisitaikymui ir padėdama tarptautinei finansinei bendruomenei spręsti prisitaikymo problemas.

4.16 Kai kurie pasaulio regionai dėl pakilusio jūros lygio arba itin blogų oro sąlygų taps mažiau palankūs žmonėms gyventi (o itin nepalankiais atvejais gali tapti ir praktiškai netinkami gyventi). Dėl klimato kaitos gali didėti spaudimas dėl didėjančios migracijos iš kitų pasaulio vietų į Europą bei gyventojų kraustymosi Europos viduje. Plėtros agentūros ir kitos susijusios valdžios institucijos turės būti pasirengusios padėti besivystančioms šalims laiku nustatyti tokius atvejus ir planuoti būtinas perkėlimo programas.

4.17 Galimas Europos klimato kaitos poveikis valstybių vidaus ir vietos lygmeniu ir tikėtinas kaitos tempas vis dar suvokiamas nepakankamai. Prognozėms tobulinti ir tikslinti reikės daug papildomų mokslinių tyrimų ir analizių. Europos aplinkos agentūra galėtų atlikti naudingą vaidmenį tapdama visų šios srities mokslinių tyrimų, stebėsenos, analizės ir prognozavimo Europos koordinavimo centru ir teikdama naujausią turimą informaciją sprendimus priimantiems ir kitiems subjektams, susijusiems su išsamiau prisitaikymo strategijos įgyvendinimu. Pats EESRK irgi pasirengęs atlikti tam tikrą vaidmenį skatinant gilesnį platesnių visuomenės sluoksnių supratimą apie klimato kaitos poveikį įvairiuose Europos regionuose ir apie reikiamas prisitaikymo priemones.

4.18 Į prisitaikymo prie klimato kaitos procesą reikės plačiai įtraukti pilietinę visuomenę. Klimato kaita darys vis didesnių poveikį vietos bendruomenėms, įmonėms ir kitoms organizaci-

joms ir jas reikės įtraukti į reagavimo priemones. Žmonės ir visos organizacijos turės nuodugniau suvokti dabar vykstančius ir ateityje jų pačių ir jų vaikų gyvenime galinčius įvykti pokyčius. Jie turi kur kas geriau suvokti, kokių pastangų prirėiks klimato kaitai sumažinti ir prie jos prisitaikyti. Šios srities žinių gilinimas turėtų tapti svarbia formalaus ir neformalaus švietimo dalimi.

4.19 EESRK pabrėžia pilietinės visuomenės dalyvavimo visuose lygmenyse ir bendravimo su vartotojais ir plačiąja visuomene svarbą. Jis visiškai remia žaliojoje knygoje pateiktą pasiūlymą, kad suinteresuotų šalių sektorinės darbo grupės padėtų kurti reikiamas specifines paskirties reagavimo priemones. Viena iš svarbių tokių grupių užduočių turėtų būti kurti metodus rizikos lygiui įvertinti ir organizacijų bei bendruomenių pasirengimui ekstremalioms oro sąlygoms arba kitoms stichinėms nelaimėms, kurios keičiantis klimatui gali būti dar didesnės ir dažnesnės, tikrinti.

4.20 Regionų ir vietos valdžios institucijos turėtų imtis svarbios iniciatyvos koordinuoti ir skatinti veiklą jų lygiu bei sutelkti visuomenę reaguoti ir veikti. Valdžios institucijos visais lygmenimis taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį parodydamos pavyzdį tinkamai projektuodamos savo pastatus ir statybas bei formuodamos viešųjų pirkimų politiką.

4.21 Žaliojoje knygoje siūloma įsteigti Europos patariamąją grupę prisitaikymo prie klimato kaitos klausimais, kurioje dalyvautų pilietinės visuomenės atstovai, politikos formuotojai ir mokslininkai, kurie, kol bus rengiama strategija, dirbtų kaip ekspertų grupė. Komitetas gali pritarti tokios grupės idėjai.

4.22 Be to, Komitetas siūlo, kad ES apsvaistytų galimybę įsteigti nepriklausomą stebėsenos tarnybą su nepriklausomu pirmininku, kuri turėtų stebėti visos klimato kaitos strategijos (tiek prisitaikymo, tiek mažinimo) įgyvendinimo pažangą. Tarnyba turėtų nuolat teikti viešas ataskaitas apie padarytą pažangą bei iš anksto įspėti, jei taikomų priemonių nepakanka išsipareigojimams įgyvendinti ir priklausomai nuo situacijos. EESRK taip pat ketina atidžiai stebėti šioje srityje daromą pažangą.

2007 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS